

PHDR. BOTT DOMONKOS LÍVIA, PHD.

SUBURBANIZÁCIA A KULTÚRA

Výskumná správa 2019

KULTÚRA SUBURBÁNNYCH REGIÓNOV ŽITNÉHO OSTROVA

SUBURBANIZÁCIA A KULTÚRA

KULTÚRA SUBURBÁNNYCH REGIÓNOV ŽITNÉHO OSTROVA

(výskumná správa)

Vplyv suburbanizácie hlavného mesta na regionálnu kultúru mikroregiónu Žitného ostrova
v podmienkach kultúry národnostných menšín na Slovensku

„... úloha kultúry pri rozvoji má viacero rozmerov. Po prvé, kultúra samotná je hodnotou, po druhé, je základom na vybudovanie vedomostnej spoločnosti, a napokon, spoločne s kultúrnymi odvetvami patrí medzi najdynamickejšie sa rozvíjajúce sektory ekonomiky.“ (Monika Smolén, EP)

OZ FutuReg, 2019

Autor: PhDr. Bott Domonkos Lívia, PhD.

Lektor: Mgr. Gábor Lelkes, PhD.

Jazyková korektúra, grafika: Ing. Mária Vasífová, PhD.

Publikácia bola realizovaná s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

ÚVOD

Presné vymedzenie príčin a výsledkov suburbanizácie a rozširovania sa obcí v zázemí Bratislavy na južnom Slovensku nie je ani zďaleka jednoduchou ani jednoznačnou úlohou. Územie skúmaného regiónu Podunajsko a Žitného ostrova je geograficky prirodzene vytvorený riečny ostrov medzi Malým Dunajom a riekou Dunaj. Táto lokalita bola odjakživa významnou poľnohospodárskou oblasťou. Jej osud je však v priestore ovplyvnený blízkosťou Bratislavy, Budapešti aj Viedne. Nachádza sa v geografickom pásme CENTROPE¹, aj preto je dôležitou oblasťou pre EÚ. Ekonomické ukazovatele tejto oblasti sa ročne zlepšujú, pracovný trh je pomerne silný, priemysel a služby sú zastúpené v Bratislave.

Avšak životná úroveň obyvateľov je otázna, ak sa presťahujú do pokojného suburbánneho zázemia, kde život vyzerá ináč, ako si to predstavovali. Chýbajú im základné služby v obci, potrebná infraštruktúra a niekedy aj to ľudsky najzákladnejšie – prvky komunitného života ako sociálny kontakt, priestor na kultúru a verejný život. Dokáže národná kultúra a regionálna kultúra ako tzv. tretí, nevyčísliteľný sektor hospodárstva² zachrániť upadajúce oblasti suburbánneho teritória v zázemí hlavného mesta?

Ľudia, poznačení prímestským životom, sú v aktívnom produktívnom veku, zvyčajne majú rodiny a bývajú len tak ďaleko od mesta, aby sa vedeli každodenne premiestňovať. Táto štúdia pracuje s dvomi typickými cieľovými skupinami, skúma satelity v okolí Bratislavy z pohľadu pôvodných obyvateľov tzv. „starousadlíkov“ a po druhé z hľadiska prímestských, suburbánných tzv. „novousadlíkov“, v kontexte demografických a ekonomických zmien.

Cieľom výskumu *Suburbanizácia a kultúra* bola realizácia prieskumu o stave žitnoostrovej regionálnej kultúry v suburbiách a skúmanie vzťahu medzi stupňom spokojnosti, oddanosti, lojálnosti prímestských obyvateľov a medzi kultúrou suburbánneho priestoru v mikroregióne Žitného ostrova v zázemí Bratislavy. Práca popisuje, ako môžu neriadene ľudské činnosti v suburbiách ovplyvňovať kultúru, priestor, životné prostredie a ekonomiku v prípade bratislavskej prímestskej oblasti. Pomocou dotazníkového prieskumu sa snaží nájsť odpovede a hľadať súvislosti medzi niektorými modernými javmi „spiacich miest“. Taktiež vytvára odporúčania k riešeniu problémov regionálneho rozvoja suburbií.

Po prehľade odbornej literatúry v skratke zhrnieme náš predchádzajúci výskum v oblasti Suburbanizácia a identita. Na úvod sa venujeme súčasnému stavu problematiky suburbanizácie v literatúre aj v samotnom výskume, ktorý sme realizovali v roku 2018. Na základe jeho čiastkových výsledkov si stanovujeme hypotézy pre aktuálny výskum vzťahu suburbanizácie, kultúry a hospodárstva mikroregiónu. Využitím metód štatistickej analýzy, akými sú najmä lineárne regresné modely a prognózy trendov, bola realizovaná situačná ekonomická analýza, prezentovaná za pomoci grafov a trendových línií.

Prieskum verejnej mienky so vzorkou 545 obyvateľov suburbií z 25 obcí z južnej časti Slovenska uzatvára hlavné odporúčania a zistenia týkajúce sa prejavov suburbanizácie v slovenských pomeroch a jej vplyvu na kultúru a mikroregión. Práca sa snaží sa čerpať z aktuálnych údajov, informácií a udalostí posledných pár rokov a formulovať otázky a odpovede tak pre laickú, ako aj odbornú verejnosť.

PREHLAD ODBORNEJ LITERATÚRY

Mnoho členských štátov EÚ, ako napríklad Holandsko, Nemecko a Anglicko, sa stretáva so suburbanizáciou. Zvyčajne v blízkosti hlavných miest, ale aj v aglomeráciách veľkých miest, je vplyv suburbanizácie stále častejšie centrom pozornosti, či už v pozitívnom (Amsterdam, Štokholm, Berlín), alebo v negatívnom zmysle (Londýn, Paríž). Európska únia ako celok podporuje harmonický rozvoj území, ktorý sa dosahuje prostredníctvom sociálnej, hospodárskej a územnej súdržnosti. Zameriava sa predovšetkým na znižovanie úrovne regionálnych rozdielov a zníženie miery nedostatočného rozvoja v znevýhodnených regiónoch (Pawera, 2013). V tomto prirodzenom rozvoji suburbanizácia alebo cezhraničnosť dávajú ďalšie impulzy, vplyvy a určujú smery rozvoja (Bott Domonkos, 2019).

Okrem hospodárskeho rastu a zlepšovania životnej úrovne môže byť vývoj prímestského regiónu ovplyvnený výrazným hospodárskym poklesom. Ak predpokladáme, že suburbanizácia mení ekonomiku, priemyselný rast, HDP, infláciu, mieru nezamestnanosti, životné podmienky, kvalitu života v mikroregióne okolo Bratislavy, má vplyv aj na pôvodný a prímestský región. Ak porovnáваме západnú časť Žitného ostrova s centrom Bratislavy, môžu byť efekty sub-

1 Centropo je euroregión, ktorý zasahuje do štyroch stredoeurópskych krajín, Česka, Maďarska, Rakúska a Slovenska. Vyznačuje sa veľmi vysokým ekonomickým rastom, patrí medzi najrýchlejšie sa rozvíjajúce a najperspektívnejšie regióny v Európe.
2 Sektory národného hospodárstva. Kultúra ako terciárny sektor hospodárstva: služby, kultúra, Európska komisia ju uznala za prvok rozvoja regionálnej kultúry v roku 2007. <https://www.euroekonom.sk/ekonomika/narodne-hospodarstvo/sektory-narodneho-hospodarstva/>

urbanizácie na periférnom okraji územia vnímané skôr negatívne. Suburbanizácia je veľmi starý fenomén, ktorý je takmer nemožné presne určiť, pretože rast populácie je štatisticky nezmerateľný. V poslednom čase je výskum najbližším odhadom založený na údajoch od poskytovateľov mobilných služieb prostredníctvom lokalizácie GPS v mobilných telefónoch, tzv. Market Locator (Šveda, 2018).

Podľa Myrdala (1957) môže vzťah medzi nedostatočným územným rozvojom a všeobecným stavom hospodárstva závisieť aj od regionálnej úlohy etnických skupín. Podľa periférneho výskumu môže byť ekonomická nevyhoda nedostatočne rozvinutých oblastí do veľkej miery zmiernená kultúrnym obratom, keďže zaostalosť zahŕňa aj kultúrne znevýhodnenie. Tieto otázky a návrhy týkajúce sa kultúrnej identity sa čiastočne odrazili vo výskume.

Samozrejme, dôsledky tohto budú čoskoro pre rozpočet miestnych samospráv neúnosné, pretože hospodársky rast nie je priamo úmerný demografickému rastu (Sýkora, 2003). Bolo by v záujme obyvateľov prihlásiť sa na miesto svojho pobytu, obyčajne však oficiálne nepožiadajú o pobyt v obci po tom, čo zmenili svoje bydlisko. Tento príjem by nielenže zvýšil ročný rozpočet obce vďaka príjmu z podielových daní (Bott Domonkos, 2019), ale poskytoval by rezidentom taktiež prístup k vzdelávacím inštitúciám a zdravotníckym zariadeniam, ako sú školy a materské školy, ktoré zvyšujú úroveň spokojnosti obyvateľov s poskytovanými službami, a to z hospodárskej ako aj zo sociálno-kultúrnej perspektívy.

V Európe a v Spojených štátoch amerických sa publikujú rôzne štúdie o aktuálnej úrovni suburbanizácie a jej výsledkoch, pričom odporúčania sa predkladajú na diskusiu smerom k miestnym samosprávam. Súčasný výskum ukazuje, že suburbanizácia v podmienkach kultúry národnostných menšín nie je jednotný proces, má svoje obvyklé trendy v USA, v jednotlivých krajinách je ovplyvnená špecifickým kultúrnym mixom.

V Európe aj v Spojených štátoch amerických sa rodia nové štúdie ohľadne úrovne suburbanizácie a jej vplyvu, diskusia sa vedie v spolupráci so samosprávami alebo sa centrálné plánuje ešte pred suburbanizáciou (Van der Graaf, 2009).

Najnovšie výskumy ukazujú, že z hľadiska kultúry národnostných menšín suburbanizácia nie je jednotným procesom. V Spojených štátoch amerických má suburbanizácia a kultúra spoločné tendencie a na celom svete existuje vždy určitý „kultúrny mix“ so zložením obyvateľstva v prímestskej oblasti. (Tammaru, 2011).

V prípade Žitného ostrova tiež nie je možné ignorovať prepojenie kultúry a suburbanizácie, pretože existencia kultúrneho rozmeru v otázkach národnostnej menšiny dáva regionálnej kultúre iný výraz, ako by sme očakávali očakáva.

TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ REGIONÁLNEJ KULTÚRY

Ako sa z témy suburbanizácie dostaneme k téme kultúry a naopak? V posledných rokoch kreatívny priemysel a kultúra prispeli 2,5% podielom k tvorbe európskeho HDP, čím sa kultúra stala rovnako dôležitou súčasťou hospodárstva ako IT alebo priemysel (Euractiv, 2019).

V sociálne znevýhodnených regiónoch, kde priestor stráca svoje základné funkcie, je kultúra revitalizačným prvkom pre komunitu i spoločnosť ako celok, pretože má rozhodujúcu sociologickú moc (Galčanová, 2012, s. 245).

Obrat odvetvia kultúry v EÚ v roku 2018 predstavoval 654 miliárd EUR (oficiálne údaje Európskej komisie, Eurostat, 2018). Na porovnanie – obrat odvetvia IT v rovnakom roku dosiahol 541 mld. EUR. V roku 2003 predstavoval sektor kultúry 2,6% HDP EÚ. Nasledujúce porovnanie ukazuje, že potravinársky priemysel predstavoval iba 1,9% a chemický, gumárenský a plastikársky priemysel 2,3%. Zaujímavé sú aj údaje o tvorbe pracovných miest. Zatiaľ čo celková zamestnanosť v EÚ sa medzi rokmi 2012 a 2014 sa znížila, zamestnanosť v odvetví kultúry sa zvýšila až o 1,85% (Finweb, 2019).

Kultúra je významná z pohľadu makroekonomického, ako aj na úrovni regiónov, v podobe nástroja na zmierenie negatívnych dopadov suburbanizácie, preto má význam sa ňou zaoberať.

Kultúra (z lat. colo, colere alebo „kultivovať“) pôvodne znamená obrábanie pôdy. Kultúrou sa vo všeobecnosti rozumie súhrn zvykov a tradícií skupiny ľudí. Kultúra je teda súhrnom hmotných a duchovných hodnôt vytvorených ľudstvom, oblasťou kultúry a jej prejavom ľudí v priestore. Kultúra je komplexná duchovná, intelektuálna, materiálna a emocionálna charakteristika spoločnosti a sociálnych skupín, ktorá spolu s literatúrou a umením definuje spoločný životný štýl, hodnotový systém, tradíciu a vieru (UNESCO, 2002).

Neexistuje jednotná definícia kultúry. Rôzne vekové skupiny, sociálne systémy a vedecké názory majú definovanú kultúru rôznymi spôsobmi. Štúdiom pôvodu kultúry je vzájomne prepojené s určovaním začiatkov ľudskej spoločnosti. V antropológii a geografii je regionálna kultúra a kultúrny priestor aspektmi kultúry, ktoré zahŕňajú

rovnakú etno-lingvistickú skupinu a obývanú oblasť. Vplyv kultúrnych sfér alebo koncentrických štruktúr sa spája s makrokultúrami a malými miestnymi kultúrami v podmienkach suburbanizácie (Galčanová, 2011).

V prípade Žitného ostrova je regionálna kultúra historicky pomerne homogénna, ale suburbanizáciou sa stále mení prostredníctvom zmiešanej subkultúry obyvateľstva. Subkultúra je systém zvláštnych zvykov, pravidiel a presvedčení charakteristických pre skupinu spoločnosti, ktorý je viazaný na osobitý hodnotový systém a nesie kultúrne charakteristiky odlišné od väčšinovej spoločnosti. Teória kultúrnej identity sa vzťahuje na ľudí a určuje mieru, v akej sa daná osoba stotožňuje s určitou kultúrnou skupinou (Cohen, 1973).

Prítomnosť takýchto subkultúr je možné pozorovať aj v niektorých komunitách suburbanizovaných obcí. Tieto subkultúry tiež inšpirovali skúmanie vzťahu medzi suburbanizáciou a kultúrou.

METODIKA A LOKALITA VÝSKUMU

Problémy suburbánnych obcí skúmame pomocou štatistických metód a porovnávaním údajov z prieskumov, predovšetkým zo sociologicko-ekonomického hľadiska, aby sme zistili, či regionálna identita a kultúra môžu prispieť k hospodárskemu rastu mikroregiónu a naopak, či ekonomický rast by bol schopný oživiť fungovanie komunity a kultúrne aktivity.

V práci sme si stanovili dve výskumné otázky, **(1) či suburbanizácia má preukázateľný a vplyv na regionálnu kultúru Žitného ostrova a (2) či s hospodárskym rastom hlavného mesta Bratislavy klesá kvalita kultúrneho života obyvateľov predmestských zón**. Uvedené ciele výskumu sú doplnené o parciálne otázky v oblasti kultúry, národnostných menšín a komunity.

Cezhraničná suburbanizácia v okolí Bratislavy sa v prípade maďarskej obce Rajka nazýva aj „maďarskou suburbanizáciou na Slovensku“, pretože Rajka je typickým príkladom obce na severozápade Maďarska so špecifickou geografickou polohou. Obec, vzdialená iba pätnásť kilometrov od Bratislavy, sa rozrástla v tomto smere podobne ako mestské časti hlavného mesta a jej imidž a tvar sa výrazne zmenili (Balizs-Bajmocy, 2019).

Obce, ktoré boli zaradené do prieskumu, ležia na Žitnom ostrove v okruhu dvadsiatich kilometrov od hlavného mesta a majú demografickú charakteristiku etnickej rozmanitosti so vzorkou 52% maďarskej, 46% slovenskej a 2% inej populácie. Ak si zoberieme extrémny prípad, napr. v Dunajskej Stredě žije oficiálne 74,9% Maďarov a 19,5% Slovákov, ale v Hviezdoslavove alebo v Rovinke je tento pomer zhruba opačný, dokonca je tu zastúpenie národnostnej menšiny nižšie ako 8,9 %, čo je celoslovenský priemer. V prípade celého okresu Dunajská Streda, kde žije 116 492 obyvateľov, je toto percento samozrejme nižšie (Štatistický úrad SR, sčítanie obyvateľstva 2011), pričom v prípade Horného Žitného ostrova ide o vzorku 200 tisíc obyvateľov. Aj v prípade obcí, ktoré sú bližšie Bratislave alebo majú historicky slovenské alebo moravské korene, je pomer slovenského a maďarského obyvateľstva opačný a suburbanizáciou sa stal ešte výraznejším (napr. Bellova Ves, Blahová, Veľká Paka, Kvetoslavov, Hviezdoslavov), dokonca v niektorých obciach v Seneckom okrese ako Rovinka, Dunajská Lužná, je percentuálny pomer obyvateľov, ktorí majú maďarskú národnosť, zanedbateľný – len okolo 3%.

Tieto obce sú vynikajúcim príkladom fenoménu suburbanizácie, teda migrácie mestského obyvateľstva do nie príliš vzdialenej vidieckej oblasti, ktorá sa nachádza v inom kraji alebo okrese, kde dochádza k spolužitiu s inou národnosťou. Tento proces premieňa pôvodný charakter mikroregiónu Žitný ostrov, ktorý bol pred niekoľkými rokmi poľnohospodársky zaujímavý a významný. Medzi životným štýlom pôvodných – starých obyvateľov, tzv. starosadlíkov, a prisťahovanej komunity, tzv. novosadlíkov (slang zo skupiny komunity KHM^{*3}), sú obrovské rozdiely, pokiaľ ide o životnú úroveň, hodnoty a spotrebu.

Okrem prezentácie ekonomických, demografických a sociálnych zmien sa tento dokument zameriava aj na etnický a rezidenčný pôvod prisťahovalcov s cieľom ukázať na nové platné kultúrno-spoločenské vzorce na Žitnom ostrove. Ide taktiež o dôležitý prvok štúdie, ktorý skúma špecifickú dramatickú premenu z poľnohospodárskeho charakteru mikroregiónu na „bratislavské sídlisko“.

Prieskum sa uskutočnil v období od 15.8. 2018 do 15.8. 2019 v 25 obciach na vzorke 545 obyvateľov, prostredníctvom online prieskumu za pomoci Google Forms a offline pomocou dotazníkov. Odpovede na prvú výskumnú otázku nachádzame v situácii analýze makroekonomických údajov z 25 obcí dostupných v regionálnych správach a globálnej správe o Slovensku. Na druhú otázku zodpovieme kvalitatívnu a kvantitatívnu analýzou údajov získaných prieskumom. Bolo realizované pozorovanie vo vybraných obciach a súčasťou kvalitatívneho výskumu boli hlboké rozhovory so starostami, zamestnancami obecných úradov, regionálnymi odborníkmi a tvorcami územných plánov.

3 Skratka skupiny na sociálnych sieťach Komunita Miloslavov Hviezdoslavov Kvetoslavov

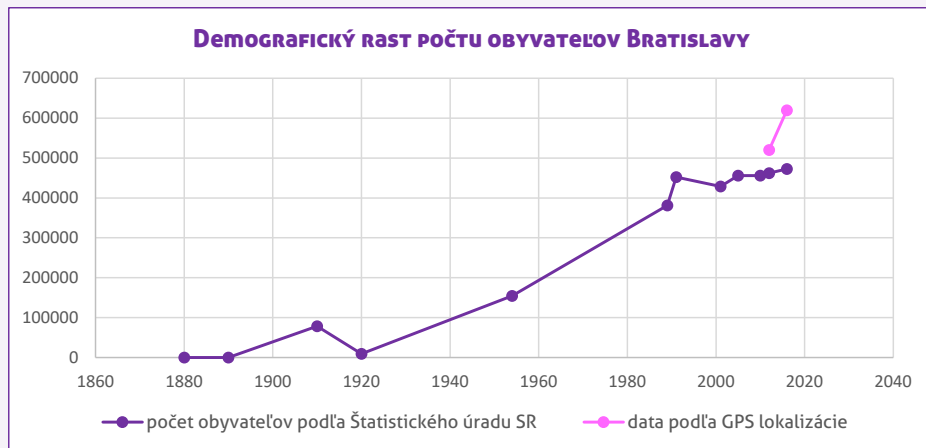
SITUAČNÁ ANALÝZA

V prípade situačnej analýzy na makroekonomickej úrovni môžeme uvažovať len o regionálnom HPD krajov ako o rozhodujúcom faktore miery rozvoja a úrovne spokojnosti a blahobytu obyvateľstva. Takýto prístup je však v modernej ekonomike čoraz viac spochybňovaný, hlavne ak sa pozrieme na ukazovateľ ľudského rozvoja tzv. Human Development Index⁴ (OSN, 2010), ktorý udáva viac dimenzií rastu ako len ten ekonomický (Index dĺžky života, Index vzdelávania, Index HDP).

Zistené štatistiky a aktuálne údaje v skúmaných obciach môžu byť podporným, ale nie relevantným faktorom pre naše zistenia. V skutočnosti je potrebné porovnávať mikroregionálne HDP, pretože neexistujú žiadne iné relevantné štatistiky, ktoré by sme mohli prezentovať, keďže chýbajúce príjmy z daní neregistrovaných obyvateľov v suburbiách nie je možné pripočítať k hospodárskemu rastu suburbií. Pripočítajú sa k HDP miesta trvalého pobytu, ktorým je v našom prípade hlavné mesto alebo pôvodný kraj. Z dôvodu chýbajúcich štatistických údajov nevieme presne identifikovať ani počet obyvateľov, vďaka takzvanému efektu „spiacieho mesta“ je možné skutočný počet obyvateľov len numericky odhadnúť. V prípade Žitného ostrova je to od 52 000 - 60 000 obyvateľov (Bott Domonkos, 2018), ak 200 000 trvalých pobytov v okolí zázemia Bratislavy proporcionálne rozdelíme podľa okresov na Bratislavu, Senec, Pezinok a Dunajskú Stredú v prípade Žitného ostrova. V okrese Dunajská Streda však môžeme vidieť najväčší podiel suburbánných obcí (Moravanská, 2011), len 15% plochy okresu je mimo suburbanizovanej zóny. Neoficiálny prírastok obyvateľstva je sprievodným procesom rezidenčnej suburbanizácie, keď ľudia zvyčajne spia vo svojich domoch, ale nemajú nahlásený trvalý pobyt v mieste bydliska, najčastejšie v prímestskej oblasti veľkého mesta, pretože všetky služby a inštitúcie využijú v centre, nie v perifériách, a tento stav ani v budúcnosti neplánujú zmeniť.

Neprihlasovanie sa na trvalý pobyt skresľuje všetky logické štatistické dimenzie aj pri výbere vzorky a situačnej analýze. Štúdiá sa preto odráža od hlavných štatistických makroekonomických údajov, ktoré je možné získať od Štatistického úradu SR na báze krajov a z dát štúdie realizovanej Švedom (2018) pomocou *Market Locatora*. Analýza sa nespolieha iba na miestne štatistiky napriek tomu, že čerpá z údajov o aktuálnom počte voličov od miestnych samospráv z roku 2018, získaných pri lokálnych voľbách do samospráv. Východiskovým bodom je zhrnutie ekonomických ukazovateľov mikroregiónu počnúc znázornením demografického rastu hlavného mesta (Graf 1).

Graf 1: Demografický rast hlavného mesta Bratislavy v poslednom storočí

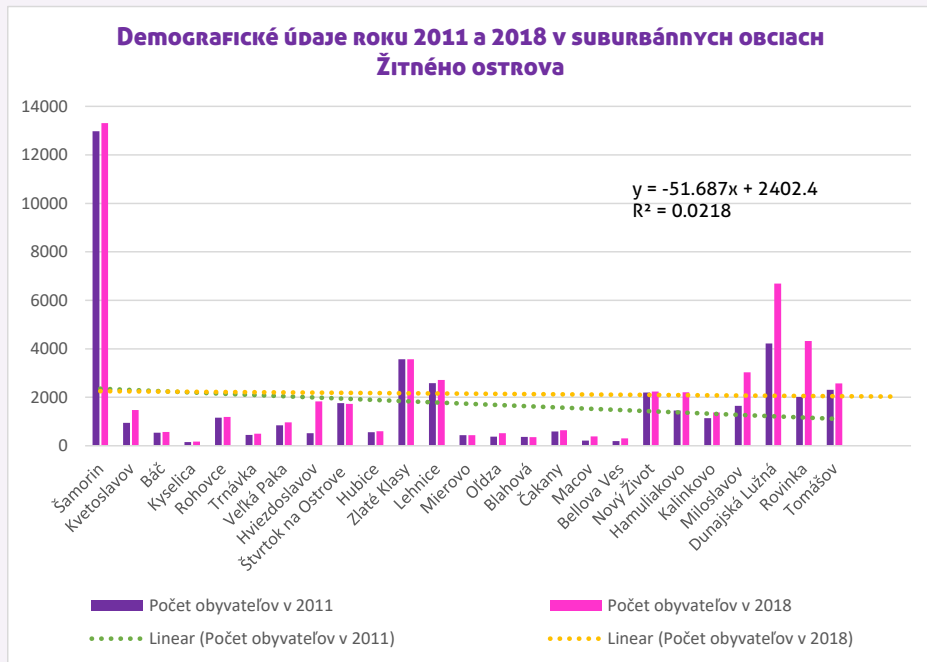
Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov ŠÚ SR a výskumu Martina Švedu (2019)

Demografický vývoj v Bratislave v posledných piatich desaťročiach zaznamenal mimoriadne vysoký rast. Vo väčšine prípadov nemožno populáciu presne zmerať ani z geografického hľadiska, takže pomocou zisťovania GPS polohy využitím *Market Locatora* bol zistený počet zapnutých SIM kariet za noc (Šveda, 2018). Graf 1 ukazuje zmeny v demografii za posledných 100 rokov, kým trendový Graf 2 znázorňuje, či existuje priamy vzťah medzi rastom obyvateľstva v roku 2011 a rastom obyvateľstva v 2018.

⁴ Index ľudského rozvoja sa definuje s tromi dimenziami a to Index dĺžky život, Index vzdelávania, Index HDP

Väčšina prímestských obcí je zobrazená na Grafe 2. Väčšina obcí na južnom Slovensku patrí do Trnavského kraja (NUTS3), z toho 20 skúmaných obcí je súčasťou Dunajskostredského okresu a iba 5 obcí patrí do okresu Senec (Bratislavský kraj). Z uvedenej dôvodu sme postupovali metódou klastrov, kde sme vytvorili dva klastre – skôr slovenské suburbanizované obce (Tomášov, Dunajská Lužná, Rovinka, Miloslavov, Hamuliakovo a Kalinkovo) a skôr maďarské suburbanizované obce (ostatné obce). V prípade obcí Kvetoslavov, Hviezdoslavov, Veľká Paka a Šamorín vyšli korelácie najvyššie ($R = 0,77$), čiže rast obyvateľov v dvoch skúmaných obdobiach má priamy vzťah. Nakoľko nám vyšiel korelačný koeficient rovný 0,22, čo znamená veľmi slabú koreláciu, už neplatí vzorec, že obce najbližšie k Bratislave rastú demograficky najrýchlejšie. Aglomeračný okruh sa posunul každým rokom ďalej, teraz sa nachádza až pri Hubiciach. Stredná časť Grafu 2 zobrazuje obce vzdialené od hlavného mesta, ktoré rastú o niečo pomalšie a stále si zachovávajú svoj maďarský (Mierovo, Blatná na Ostrove, Kyselica, Báč) alebo vidiecky (Oldza, Blahová, Macov) charakter.

Graf 2: Demografia okolitých obcí Bratislavy v rokoch 2011 a 2018 s koreláciou 0,021

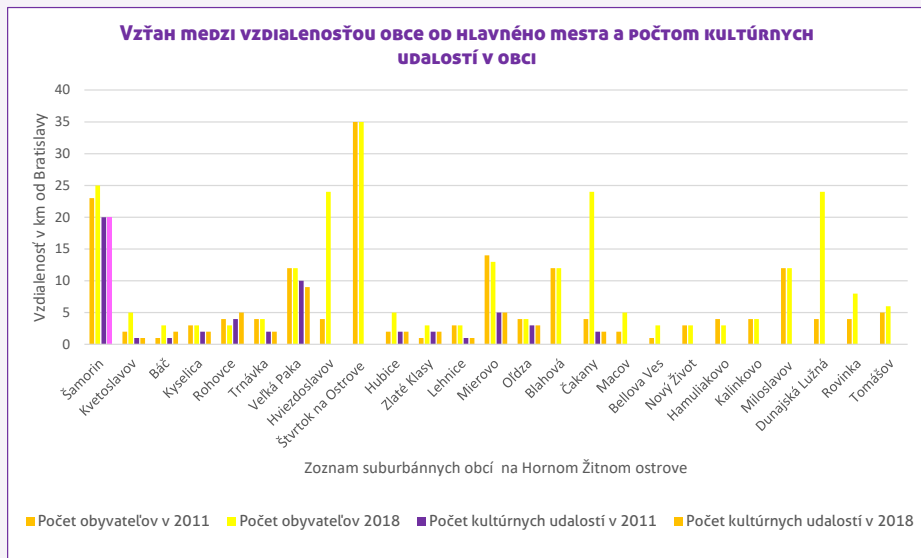

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov ŠÚ SR

Korelácia medzi údajmi ukazuje, že populačný rast je oveľa vyšší v tých obciach, ktoré sa nachádzajú vzdialenostne bližšie k Bratislave (v okruhu 5 - 12 km). Tento korelačný koeficient vyžaduje mierne silný vzťah (korelačná hodnota $R = 0,413$) z čoho vyplýva, že obce v okrese Senec a v okolí Šamorína (okres Dunajská Streda) vykazujú momentálne najrýchlejší rast medzi suburbánnymi obcami na Žitnom ostrove. Pri veľmi vysokej korelácii vidíme, že dynamika rastu Rovinky, Dunajskej Lužnej a Tomášova v okrese Senec sa vyvíja podobne ako dynamika obcí Hviezdoslavov, Miloslavov a Kvetoslavov.

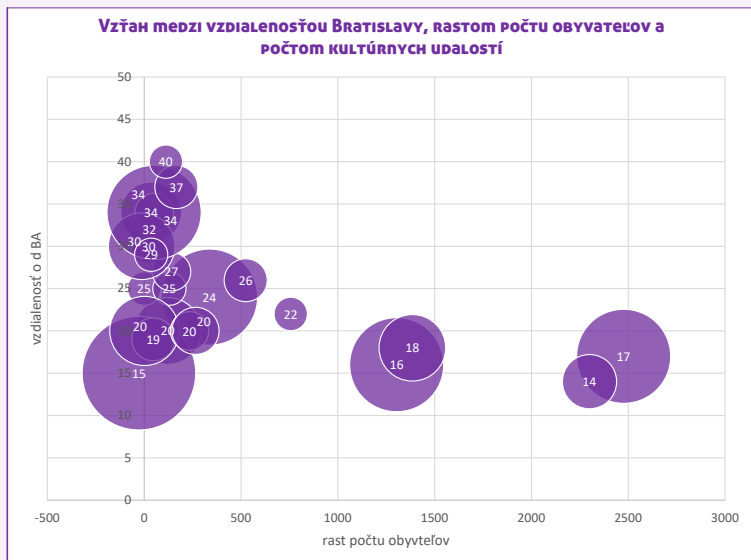
Graf 3 zobrazuje vzťah počtu kultúrnych podujatí a vzdialenosti obce od hlavného mesta. Na základe zistení z Grafu 2 sme si stanovili otázku, či aj kultúra, tak ako demografický rast, úzko súvisí s blízkosťou hlavného mesta. Tie isté obce vykazovali podobné výsledky. Najviac kultúrnych udalostí je v obciach, kde je suburbanizácia pomalšia, majú vidiecky charakter a maďarské korene. Výnimkou v skúmanej vzorke bola obec Hviezdoslavov. Ďalej sme sa na tieto obce pozreli pomocou zhlukovej analýzy z hľadiska dvoch premenných z Grafu 2 a z hľadiska prítomnosti silnej suburbanizácie v blízkych dedinách. Maximálna vzdialenosť bola v prípade Blatnej na Ostrove, Baču a Kyselice.

Graf 3: Vzťah medzi vzdialenosťou obce od hlavného mesta a počtom kultúrnych udalostí v obci v rokoch 2011 a 2018

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov z obcí a z prieskumu

Graf 4: Klastre suburbánných obcí na základe korelácie medzi vzdialenosťou satelitných obcí, demografickým rastom a počtom kultúrnych udalostí

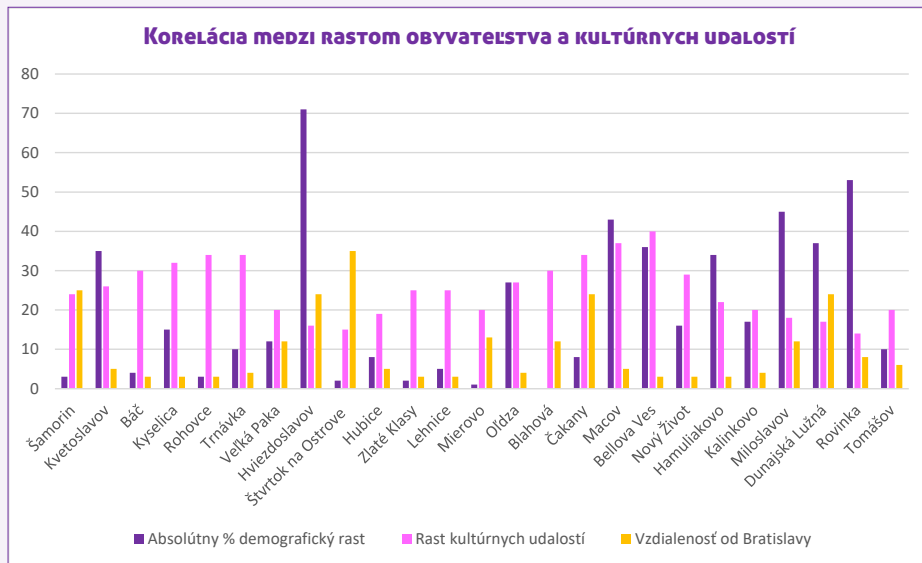

Klaster 1: 21 obcí, okrem
Klastra 2 a 3
Klaster 2: Hviezdoslavov
(18), Miloslavov, (16)
Klaster 3: Dunajská
Lužná (14) a Rovinka
(17)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov ŠÚ SR a podľa sčítania obyvateľov pred lokálnymi voľbami v roku 2018

Graf 4 ukazuje, že populačný rast je oveľa vyšší v obciach, ktoré sa nachádzajú vzdialenostne bližšie k Bratislave (v okruhu 5 - 12 km). Tento korelačný koeficient vykazujú mierne silný vzťah (korelačná hodnota $R\ 0,413$), z čoho vyplýva, že obce v okrese Senec a v okolí Šamorína (okres Dunajská Streda) vykazujú momentálne najrýchlejší demografický rast medzi suburbánnymi obcami na Žitnom ostrove.

Graf 5: Korelácia medzi rastom obyvateľstva a kultúrnych udalostí

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov ŠÚ SR

V Graf 5 sme sa pozreli na vzťah medzi rastom obyvateľstva, vzdialenosťou Bratislavy a počtom kultúrnych udalostí, kde vidíme veľký rast počtu kultúrnych udalostí práve v tých obciach, ktoré sú vzdialenejšie od Bratislavy. Pritom sa potvrdila aj hypotéza H1: *Suburbanizácia má preukázateľne negatívny vplyv na regionálnu kultúru Žitného ostrova*. Nulovú hypotézu H01 teda zamietame.

Jednou z výskumných otázok, ktoré sme si položili, bolo, či vplyv suburbanizácie na regionálny rozvoj mikroregiónu Žitný ostrov je významný. Samotný výskum v nasledujúcej časti štúdie potvrdil, že suburbanizácia je nielen demograficky významná etapa v procese zmeny imidžu miest, ale prináša výrazný ekonomický a environmentálny dopad.

VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO PRIESKUMU

Obyvatelia prímestských oblastí vnímajú regionálny rast a jeho potenciál čoraz menej pozitívne. Na otázku, ako vidíte vašu budúcnosť alebo ako sa cítite na Žitnom ostrove alebo na južnom Slovensku, odpovedala väčšina respondentov pozitívne, aj keď stále rastie počet tých, ktorí sa po skúsenosti so životom na predmestí vrátia do hlavného mesta. Keďže dotazníky vyplnili prímestskí obyvatelia, očakáva sa, že respondentom chýbajú regionálne príležitosti a názory na kvalitu života budú skôr negatívne. Okrem údajov z prieskumu sa spoliehame aj analýzu sekundárnych zdrojov informácií pomocou sledovania lokálnych médií a webových stránok obcí.

Kvantitatívny prieskum medzi obyvateľmi prímestských oblastí v 25 obciach sa uskutočnil online a ofline. Vzorkou boli obyvatelia, ktorí bývajú v niektorých z 25 obcí na Žitnom ostrove, na južnom Slovensku. Jedna časť dotazníkov bola vyplnená online komunitnou skupinou Kvetoslavov - Hviezdoslavov - Miloslavov, ktorá je jedinou a najväčšou skupinou fungujúcou na sociálnej sieti v online prostredí, a to na základe priameho oslovenia súkromnou správou a prostredníctvom zaslania formuláru Google Forms. Okrem toho sme použili vytlačené dotazníky na dopytovanie pôvodných miestnych obyvateľov, ktorí patria do vekovo staršej skupiny a nepoužívajú počítač. Podľa Myrdalovej teórie (1957) sa za suburbánného považuje aj obyvateľ, ktorý vo svojom pôvodnom transformovanom regióne cíti, že už nie je jeho súčasťou. Preto sme chceli preskúmať rozdiely medzi týmito dvoma skupinami – pôvodnými a novými obyvateľmi, a navzájom ich porovnať.

Na účel výskumu využitím štatistických metód bolo zhromaždených 545 dotazníkov. 48% respondentov tvorili muži a 52% boli ženy. Tí, ktorí sa zúčastnili prieskumu online, sa mierne líšili z hľadiska demografie, ale pokiaľ ide o vek a etnicitu, hovoríme väčšinou o typických predmestských obyvateľoch. Z 545 respondentov pochádza 30% zo Šamorína (najbližšie mesto od aglomerácie Žitného ostrova po Bratislavu), 24% od Kvetoslavova, 23% od Hviezdoslavova, 7% od Miloslavova a zvyšok pochádza z Mierova, Báča, z Čenkoviec a zo Zlatých Klasov, čo predstavuje spolu 20%.

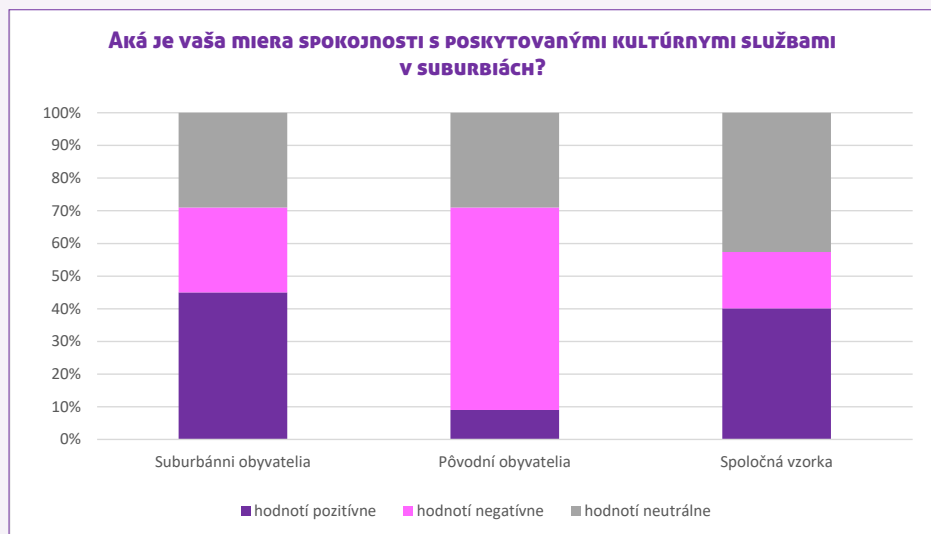
Neočakávali sme, že zastúpenie slovenského etnika vo vzorke bude také vysoké, dá sa to však vysvetliť tým, že aj medzi pôvodnými obyvateľmi niektorých prímestských osád boli Slováci, okrem toho väčšina novosadlíkov, ktorí sú aktívni v online sociálnych komunitách, sú mladí ľudia, ktorí prišli z hlavného mesta. Vo väčšine prípadov sa tento trend dá pozorovať aj v procese osídľovania moravských kolónií v okolí Miloslavova a Kvetoslavova, kde po svetovej vojne došlo k centrálne riadenej zmene v zložení obyvateľstva (Presinszky, 2002). Tieto obce si zachovali pôvodný slovenský charakter s vlastnými historickými názvami moravskej kolonizácie: Bellova Ves, Blahová, Kvetoslavov, Hviezdoslavov, Miloslavov, Alžbetin Dvor.

Zaujímavým aspektom demografickej charakteristiky je vek, kde sme očakávali najsilnejšie zastúpenie mladšej vekovej skupiny 18 - 30 rokov, no tá predstavovala iba 10% z celkovej vzorky. Je to možné vysvetliť skutočnosťou, že bývanie v suburbánných oblastiach je typické pre ľudí nad 30 rokov. Veková skupina 30 - 44 rokov (až 60% vzorky) je teda najčastejšia. Veková skupina 45 - 60 rokov má vo vzorke druhý najčastejší výskyt (21% respondentov). Dôchodkový vek nad 60 rokov je v našej vzorke nízko zastúpený (9% respondentov) a tvoria ju len respondenti prieskumu v teréne. Pokiaľ ide o najvyššiu úroveň vzdelania, môžeme povedať, že väčšina – t.j. 65% respondentov má vysokoškolské vzdelanie.

Otázka bydliska vždy predstavuje hlavnú dilemu vo výskumoch o suburbanizácii. Najviac respondentov bolo práve z Hviezdoslavova, kde sa kultúra v posledných rokoch rozrastá. Podľa najnovších údajov sa počet obyvateľov obce zvýšil na 6 tisíc z pôvodných 525, kým oficiálne čísla hovoria o súčasnom počte 1900 obyvateľov. To je až trojnásobný nárast oficiálnych údajov a desiatnásobný nárast neoficiálnych čísel. Oficiálne sa ale stále radí medzi obce s menej ako 2000 obyvateľmi (ŠÚ SR, 2011). Väčšina suburbánných obyvateľov prímestského pôvodu pochádza pôvodne z Bratislavského kraja alebo priamo z Bratislavy, ďalej je zastúpený Trnavský, Prešovský a Trenčiansky kraj. Môžeme konštatovať, že väčšina vzorky je tvorená Bratislavčanmi (45%) a nájdeme tu aj obyvateľov stredného Slovenska (30%), pretože 11% respondentov sa presťahovalo podľa ich vnímania „do Bratislavy“ a 27% do tzv. satelitov. Len menšia časť (12%) pomenúva danú obec svojim domovom. Väčšina respondentov svoj domov nazýva tzv. „nocľahárňou“, alebo spiacim mestom.

Graf 6 meral spokojnosť obyvateľov s poskytovanými službami, s dôrazom na kultúru, pričom pôvodní obyvatelia hodnotili stav kultúry oveľa kritickejšie, 45% suburbánných obyvateľov bolo spokojných a 26 % nespokojných 29% neutrálnych. 62% pôvodných obyvateľov hodnotilo kultúru negatívne, len 9% pozitívne a 29% neutrálne. Spoločná vzorka tento stav vybalansovala, negatívne vyšlo len 24 % odpovedí, menej polka respondentov zostala neutrálna.

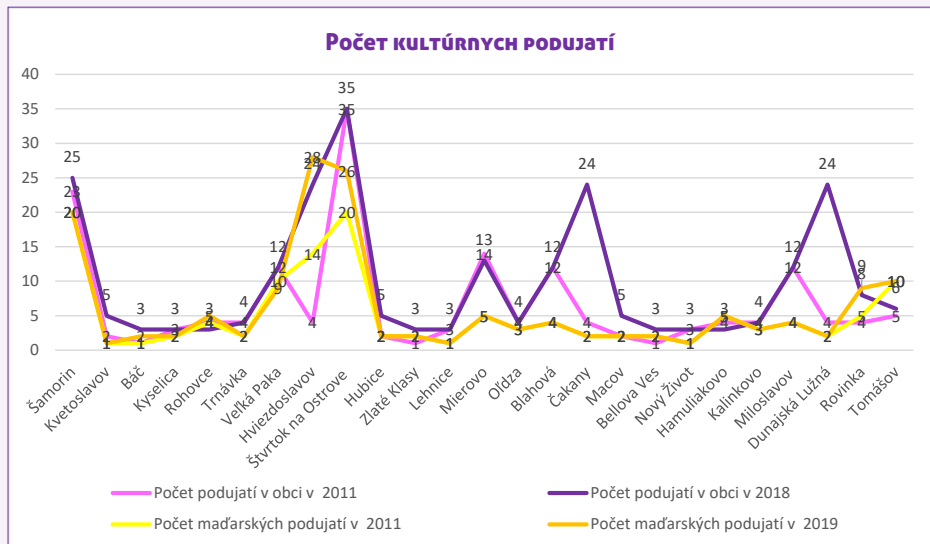
Graf 6: Meranie spokojnosti obyvateľov s poskytovanými kultúrnymi službami satelitných obcí

Zdroj: vlastné spracovanie podľa vyhodnotených dotazníkov

Na záver sme sledovali vzťah medzi počtom kultúrnych udalostí a komunitným životom v obci. Graf 7 zobrazuje počet kultúrnych udalostí podľa obcí v rokoch 2011 a 2018 a sleduje koreláciu opäť v klastroch. Vidíme minimálne zvýšenie kultúrnych aktivít oproti roku 2011, čo svedčí o značnej stagnácii. Pri otázke, aké podujatia by si obyvatelia priali, odznali návrhy ako dni obce, dni rodiny alebo tematické koncerty na rôzne podujatia. Noví obyvatelia prejavili záujem zúčastniť sa na koncertoch, na divadelných predstaveniach a privítali by viac možností na šport a oddych – lokálne, aj regionálne. Údaje o počtoch kultúrnych podujatí boli získané z webových stránok a podľa aktuálnych štatistik a informácií z obecných úradov.

Graf 7: Počet kultúrnych udalostí v obciach a ich komunitný život

Zdroj: vlastné spracovanie podľa webových stránok a formulárov

Počet kultúrnych aktivít sa výrazne zvýšil, aj keď nie rovnakým tempom v každej obci, no je možné vidieť istý pokrok. Počet maďarských kultúrnych podujatí v regióne Žitného ostrova medzi rokmi 2011 a 2018 klesol o 21%, avšak počet slovenských podujatí stúpol až o 23%.

DISKUSIA

Po analýze súčasného stavu regionálneho hospodárstva, predovšetkým demografických a ekonomických ukazovateľov, je kladený dôraz na budúcnosť kultúrnej a sociálnej aktivity v skúmaných oblastiach. Štúdia preto sledovala koreláciu medzi populačným rastom a vzdialenosťou od hlavného mesta, medzi veľkosťou obce a kultúrnou aktivitou, pričom využívala údaje na základe sčítania obyvateľstva v roku 2011 a údaje z posledných komunálnych voľieb v roku 2018. Z výsledkov testovania môžeme konštatovať, že typické suburbané obce, ktoré sú bližšie k hlavnému mestu, rastú o niečo rýchlejšie. Tento rast je rozporuplný, pretože obce sa demograficky rozrastajú, dokonca pri poslednom čítaní obyvateľstva narástli aj multidimenzionálne, to jest aj rozlohovo, aj populačne. Avšak ich budúca ekonomická prosperita je stále viac otázna, ak proces novodobých obcí bude pokračovať v nastavenom trende.

Vzťah medzi HDP a demografickými údajmi sa skúmal podľa rokov a krajov v suburbanizovanom prostredí, v prípade Trnavského kraja, kde sa Žitný ostrov nachádza, sa preukázal menší rast. Koreláciu sme hľadali vzťahy medzi kultúrou, identitou a regionálnym rozvojom. HDP v EUR na obyvateľa nerastie proporcionálne s počtom obyvateľov, ako ani počtom firiem. Uvedené štatistiky sa potvrdili aj v subjektívnych odpovediach v prieskume na vybranej vzorke. Nedochoďa k žiadnemu rozvoju, služby v kultúrno-spoločenských oblastiach sú aj vo veľkých obciach nedostatočné. Obyvatelia v dotazníkoch uviedli, že rozmyšľajú nad presťahovaním sa inam alebo späť o hlavného mesta. Lokálne hospodárstvo je nevýrazné, keďže len málo spoločností, podnikov zostáva vo svojich obciach a len málo daňovníkov tam patrí aj oficiálne.

Regionálny rast vnímajú obyvatelia prímestských oblastí veľmi pozitívne. Ľudia, obyvatelia, rodiny v

regióny napriek tomu nie sú príliš spokojní so životnou úrovňou, niektorí sa tužia vrátiť do hlavného mesta. Tento úvodný bod sa jasne odrazil v kritických a otvorených otázkach, ktoré boli súčasťou dotazníka. Na otázku, kam by sa najradšej presťahovali, bola odpoveďou najčastejšie Bratislava. Je teda žiadúce podniknúť kroky, ktoré by pomohli budovať kultúrnu identitu, aby obyvateľom nechýbala Bratislava.

Jedným z formulovaných odporúčaní je, aby miestne samosprávy dodržiavali regulačné princípy environmentálnej ekonomiky pomocou nástrojov územného plánovania. Patrí sem chápanie regiónu ako celku, vrátane väzby na susedné obce, v kontexte spoločných stratégií. Kľúčovým konceptom je podpora šírenia poznatkov o miestnej histórii, kultúre a tradíciách, cielená na novosadlíkov. Zastavenie tlaku zo strany záujmových skupín a ochrana verejného záujmu sú nevyhnutným predpokladom zachovania priaznivého stavu životného prostredia: prírody, vody a poľnohospodárskej pôdy Žitného ostrova.

Zároveň je dôležité jasne definovať rozvojové priority obcí, koncepcne zväziť plány územného rozvoja a v prípade Žitného ostrova je dôležité intenzívnejšie chrániť neobývanú poľnohospodársku pôdu a zmierniť populačný rast. Posilnenie kapacít vzdelávacích inštitúcií, sociálnych a zdravotníckych zariadení, vyriešenie dopravnej a technickej infraštruktúry, by mali byť jednou z úloh a priorit developerov v spolupráci s obcou. Je nevyhnutné, aby všetky obce venovali náležitú pozornosť fenoménu suburbanizácie už hneď na začiatku jej procesu a aby sa pokúsili aktívne ovplyvniť jej rozvoj s cieľom zabezpečiť trvalo udržateľný rozvoj v mestských oblastiach.

Včasná prevencia je aj na úrovni mikroregiónu vždy efektívnejšia ako následné riešenie vedľajších účinkov následnej úpravy, a to ekonomicky, environmentálne aj sociálne.

Výsledky štúdie umožnili potvrdiť stanovené hypotézy, závery teda znejú nasledovne:

- (1) *Suburbanizácia má preukázateľne negatívny vplyv na regionálnu kultúru Žitného ostrova*
- (2) *Kvalita života obyvateľov prímestských satelitných obcí sa zlepši pomocou kultúrno-spoločenských aktivít.*

Regionálny rast vnímali obyvatelia maďarskej národnosti a sympatizanti maďarskej kultúry prímestských oblastí menej pozitívne. Dôvodom sú predovšetkým obavy z asimilácie maďarskej menšiny a zo straty kultúrnych hodnôt a jazyka.

Keďže dotazníky vyplnili prímestskí obyvatelia prostredníctvom kvantitatívnych prieskumov, očakávali sme, že v suburbáciách bude prítomná nespokojnosť s kvalitou života a nedostatkom príležitostí. Okrem údajov z prieskumu sme sa spoliehali na predchádzajúce výskumy dotýkajúce sa témy štúdie. Dospeli sme k záveru, že suburbanizácia v okolí Bratislavy a hospodársky rozvoj v oblastiach obývaných maďarskou menšinou je obrovská, pričom sa zviditeľnila priepasť – tak demografická, ako aj kultúrna a hospodárska – u suburbánného obyvateľstva na Žitnom ostrove. V poslednom desaťročí môžeme hovoriť aj o asimilácii národností vďaka výstavbe R7, ktorá má byť akcelerátorom hospodárstva.

Výsledkom diskusie sú nasledujúce odporúčania, ktoré by podľa nášho názoru vyzdvihli význam kultúry ako hospodárskeho odvetvia v špecifickom regióne Žitného ostrova:

INTERREGIONÁLNE VNÍMANIE KULTÚRY

Väčší dôraz na medzinárodnú spoluprácu: keďže vzťahy medzi Slovenskom a Maďarskom môžeme považovať za špecificky blízke, rovnako výnimočná je aj pozícia Bratislavy ako multikultúrneho mesta, bolo by vhodné pri hľadaní riešenia uvažovať v medzinárodnom kontexte.

POVZBUDENIE PODNIKOV V OBLASTI KULTÚRY

Miestne podniky, malé firmy, ale i väčšie pobočky v okrajových častiach mesta nie sú rozhodne nevyužitú, nakoľko dávajú riešenia miestnych problémov a rozširujú možnosti trhu práce pre tunajších obyvateľov. Tvorba pracovných miest na miestnej úrovni je nevyhnutnosťou predovšetkým v suburbánných oblastiach. Táto úloha v dnešnom svete moderných komunikačných technológií je čoraz ľahšie zvládnuteľná, navyiac je časovo i nákladovo efektívna.

ZAPOJENIE KOMUNIT DO KAŽDODENNÉHO KULTÚRNEHO ŽIVOTA OBCE

Štúdia prioritne skúmala potrebu začleniť sa do spoločnosti, mať vlastnú kultúru v obci a výsledky prieskumu naznačujú, že bez spoločenských hodnôt obyvatelia nie sú schopní ani motivovaní k takejto súdržnej činnosti. Preto sa odporúča zintenzívniť komunitné aktivity s cieľom zapojiť jednotlivé skupiny obyvateľstva do života komunity.

PRISPIEVATEĽSKÉ KOMUNITNÉ PLÁNOVANIE PRE KULTÚRU

Na viacerých miestach sa rozšíril model participatívneho rozpočtu a plánovania, ktorý, podľa formulácie OSN, znamená taký spôsob riadenia, podľa ktorého o rozdelení rozpočtu rozhodujú obyvatelia. Môže ísť taktiež o rozhodnutia, koľko prísťahovalcov „pustia“ do obce, v ktorej žijú, alebo aké zámerly budú podporovať v budúcnosti napríklad aj v oblasti kultúry.

VYTVORENIE MESTSKÝCH SIETÍ PRE KULTÚRU

V prípade obce, ktorej hlavným cieľom bolo vyriešenie nedostatočných školských kapacít, vznikla iniciatíva Združenie obcí Kvetoslavov, Hviezdoslavov, Veľká Paka. Podobná iniciatíva by mohla byť efektívnym riešením rovnako aj pre oblasť kultúry. Obdobné konkrétne a cieľovo orientované projekty by bolo vhodné realizovať pri ad-hoc otázkach, nepredstavujú však dlhodobú ani univerzálnu cestu. Na to, aby sa v záujme kultúry spojili rôzne obce, je nevyhnutné, aby naši spoločnú tematiku, ako napríklad v prípade spoločnej akcie INTERREG.

ÚZEMNÉ PLÁNOVANIE V PHSR PRE KULTÚRU

Fenómén suburbanizácie predstavuje vážny urbanistický stavebný problém, ktorý žiaľ stále čaká na riešenie. Obsahová analýza sekundárnych zdrojov informácií ukazuje, že záujmy miestnych úradov nie sú vždy v súlade so záujmami obyvateľov. Aj preto sú v oblasti územného plánovania potrebné profesionálne komisie spolupracujúce s architektmi.

HOSPODÁRSKE OPATRENIA – FOND PRE KULTÚRU

Jedným zo spôsobov, ako zastrešiť kultúrne aktivity na úrovni financovania, je zriadenie samostatného fondu na podporu kultúry z rozpočtu obce. Na to je nevyhnutné zvýšiť príjmy z miestnych daní, napríklad aj motivovaním obyvateľstva k prihlasovaniu trvalého pobytu v prímestských obciach.

Hospodárske modely naznačujú, že kým pomer prísťahovalcov sa neustále zvyšuje, rozpočet obcí nerastie úmerne. Obciam by pomohla na jednej strane takzvaná daň za rozvoj, zavedenie poplatku za rozvoj a neustála kontrola výberu daní a poplatkov, na druhej strane je potrebné pôsobiť aj na úrovni obyvateľstva. Posilnenie regionálnej či kultúrnej identity u obyvateľov, vzbudenie záujmu o fungovanie obce, je možné dosiahnuť okrem iného aj ich priamym zapojením do plánovania, rozhodovania aj samotného organizovania obecných aktivít.

ZÁVER

Urbánný prílev obyvateľstva, tzv. sprawl⁵, je čiastočne zapríčinený zvyšujúcim sa počtom obyvateľstva. Medzi prísťahovalcami je však aj skupina, ktorá sa z metropol presúva za víziou väčšieho priestoru a iných predpokladaných rezidenčných benefitov. V teoretickej časti práce sme analyzovali aktuálne publikácie v danej problematike, s cieľom podať stručný prehľad hlavných príčin a dôsledkov procesu suburbanizácie a načrtli sme témy vhodné na preskúmanie sociálnych dôsledkov suburbanizácie. Súčasťou výskumnej časti je aj analýza hospodársko-sociálnej situácie na miestnej, regionálnej a mikroregionálnej úrovni.

Teoretická časť stanovila smerovanie výskumu dopadov suburbanizácie na život v dotknutých oblastiach na južnom Slovensku. Štúdia stanovila výskumné otázky, či regionálny rast vplyva na kultúru a či kultúra je závislá od regionálnej identity. Miestne a regionálne vplyvy v tejto oblasti sú najintenzívnejšie na Slovensku v mikroregióne

Žitný ostrov tak kultúrne, ako aj ekonomicky. Potvrdili sa nasledovné hypotézy:

- (1) *Suburbanizácia má preukázateľný negatívny vplyv na regionálnu kultúru Žitného ostrova.*
- (2) *Kvalita života obyvateľov prímestských satelitných obcí sa zlepši pomocou kultúrno-spoločenských aktivít.*

Dotazníkový prieskum potvrdil nespokojnosť v prípade tretiny obyvateľov, a dokonca pätina z nich by sa okamžite odsťahovala. V oblasti kultúry považuje obyvateľstvo za nedostatočné chýbajúci kultúrny priestor a frekvenciu koncertov. Jedným z odporúčaní bolo vytvorenie dlhodobá a spoločne organizovanej koncepcie kultúry. V otvorených odpovediach sa našli tiež námety na nové aktivity v oblasti kultúry, ktoré by prispeli k spolupráci starých a nových obyvateľov.

V moderných suburbiách sa ukázala vysoká neochota aktívne prispieť k organizácii kultúrnych podujatí pre verejnosť zo strany samotných obyvateľov. Lojalitu a lokalpatriotizmus preukázala väčšia vzorka pôvodných oby-

⁵ Urban sprawl je forma suburbanizácie, ktorú možno považovať za nežiadúcu z ekonomického, sociálneho i environmentálneho pohľadu. Sprawl, alebo rozšírenie sa zástavby do voľnej krajiny, je charakteristické neriadeneým a nepremysleným umiestnením rezidenčných alebo komerčných areálov do krajiny.

vateľov. Na druhej strane, noví obyvatelia prichádzajú s novými požiadavkami, zároveň táto skupina preukazuje nízku mieru spoločenskej angažovanosti. Kultúra je teda naďalej momentom spájania, otázkou však zostáva, kto má podujatia organizovať. Obec, ktorá je vyčerpaná z iných aktivít, ktoré sú základnými piliermi jej práce? Alebo pôvodní obyvatelia, ktorí síce vnímajú túto zem ako im vlastnú, ale nemajú záujem ani skúsenosť organizovať podujatia pre verejnosť. Mali by to byť noví obyvatelia, ktorí by sa radšej vrátili do hlavného mesta mali tam „všetko po ruke“? Odpoveď nie je jednoduchá ani jednoznačná. Je tu však nedostatok a pretrvávajúca potreba spoločenského života. Zároveň má tento región mimoriadny potenciál v turizme a gastronómii. Spojiť príjemné s užitočným je veľký krok vpred smerom k rozvoju pozitívnych externalít suburbanizácie.

Môžeme si kľásť otázku, ako môže nevýrobný sektor, akým je kultúra a kreatívny priemysel, prispieť k tvorbe regionálneho HDP. Je to práve tvorivosť a snaha rozvíjať technologické inovácie, čo môže prispieť k tomu, aby sa suburbanizované ekonomiky čo najskôr vymanili zo súčasného hospodárskeho útlmu.

Zahraničným príkladom dobrej praxe by mohlo byť Fínsko, ktoré čelilo na začiatku 90. rokov prepadu hospodárstva o 9 percent. V tomto čase sa vláda rozhodla investovať do inovácií a kultúry, čo jej pomohlo vymaniť sa z recesie a stať sa jednou z hospodárskych a sociálnych hviezd Európy (Euroekonom, 2019).

Kultúrny potenciál mikroregiónu s národnostnou menšinou môže byť v súčasnosti skutočnou hnacou silou pre suburbanizovanú spoločnosť nielen v zázemí Bratislavy a zdrojom tvorivosti i inovácií nielen v kultúre. Pridaná hodnota, ktorú prináša kultúra, je nepredstaviteľná, najmä v prípade suburbíi, kde iné hospodárske odvetvie okrem samosprávy, zdravotníctva, menších obchodov a miestnej agrokultúry, zatiaľ nefunguje. Práve preto je kľúčové chápať túto oblasť ako nové smerovanie možného suburbánneho rastu, ktoré by prispelo k lepšej definícii imidžu, identity a kultúry regiónu v súlade s postojmi a očakávaniami jeho obyvateľov.

Poďakovanie

Súhrnná výskumná správa je realizovaná s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín. Prieskum sa uskutočnil vďaka výskunnej činnosti v rámci projektu Kultúra suburbánných regiónov, číslo zmluvy 19-170-00532

Použitá literatúra:

- Balazs, D. – Bajmócy (2019): *Cross-border suburbanization: around Bratislava: Changing social, ethnic and architectural character of the Hungarian Suburb of the Slovak Capital*. [on-line 8.8.2019]. Geographical Review, SAV, Bratislava.. <https://www.sav.sk/journals/uploads/03291017Balazs,%20Bajmoci.pdf>
- Beauregard, R. A. (2006). *When America became suburban*. Minneapolis: The University of Minnesota Press. Online (online, 2019. 6.16) <https://epdf.pub/when-america-became-suburban.html>
- Bratislava Regional GDP*. MINDOP.[on-line Ministerstvo dopravy a regionálneho rozvoja SR Pozsony. https://www.mindop.sk/files/statistika_vud/reg_hdp.htm (online, 2019. 6.16)
- Štatistický úrad SR *Lokálne štatistiky samosprávy*. [on-line]. Municipality <https://data.statistics.sk/viz/html/en.html> (online, 2019. 6.16)
- Bott Domonkos L. (2018) : *Szuburbanizáció és identitás*. OZ FutuReg. Kultminor
- Bott Domonkos L. (2019): *A szuburbanizáció mikroregionális és lokális hatása Dél- Szlovákiában*. In: *Global, local, regional conference, VAMADISZ, Subotica, Srbsko*
- Bugovics Z. (2005): *A területi identitás a társadalmi gazdasági térben*, (Regional identity in the social and economic space) Pécs. Pécsi Tudományegyetem, dissertation
- Euractiv (2019): *Kultúra je dôležitejšia než IT*. online článok <https://euractiv.sk/section/vonkajsie-vztahy/news/kultura-je-pre-hospodarstvo-dolezitejsia-nez-it-012839/>
- Euroekonom 2019. Kultúrny segment v ekonomike*. 2019 <https://www.euroekonom.sk/ekonomika/narodne-hospodarstvo/>
- Enyedí, Gy. (1988): *A városnövekedés szakaszai* .[The chapters of sprawl]. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Finweb. online. *Oblasť sektora kultúry online* <https://finweb.hnonline.sk/komentare-a-analyzy/277101-kultura-ma-hospodarsky-potencial>
- Hardi, T- Lados, M- Tóth, K (2010): *Magyar szlovák agglomeráció Pozsony környékén*. MTA Regionális Kutatások központja. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Győr – Somorja.
- Georges, B.B. (1994): *Geography, History and Social Science*. NY. Springer. ISBN 978-94-017-1681-9

Lelkes G. (2008): *Régiók és gazdaság*. Fórum Kisebbségkutató Intézet

Lelkes G. (2010): *A régió gazdasága*. In: Hardi T.- Lados M.- Tóth K. In: Magyar szlovák agglomeráció Pozsony környékén. Somorja. Pécs. MTA RKK, Fórum Kisebbségkutató Intézet

Lelkes G. (2006.): Regionális fejlesztés környezetet Dél- Szlovákiában (Regional environment for development in Southern Slovakia) In : Magyarok Szlovákiában

Musterd S. (1991): *Neighbourhood Change in Amsterdam*, Amsterdam. Online: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1467-9663.1991.tb01793.x>

Myrdal, G. (1944): *An American Dilemma: The Negro Problem and Modern Democracy*, New York: Harper. Myrdal, growth processes and Principle of circular and cumulative causation: fusing Myrdalian and Kaldorian growth and development dynamics. Journal of Economic Issues, June 1, 2008, O'Hara, Phillip Anthony

Myrdal, G. (1957): *Economic Theory and Underdeveloped Regions*, London: University Paperbacks, Methuen

Pawera R et kol (2013): *Regionálna politika a politika súdržnosti Európskej únie a jej vplyv na Slovensko*. Bratislava. Univerzita Komenského v Bratislave

Presinszky, L. (2002): *Múltról a jelennek. Fejezetek Illésháza, Bévata, Kismagyar és Tonkháza történelméből, Somorja, Martin Čičo - Michaela Kalinová - Silvia Paulusová a kol. 2002: Kalvárie a Krížové cesty na Slovensku, Úszor mútja és jelene (Past and present of Úszor Municipality/ History Edition)*

Sainan Lin, (2014). *A Comparative Study of Suburbanization in United States and China*, In: Journal of Geography and Geology; Vol. 6, No. 4; 2014. ISSN 1916-9779 E-ISSN 1916-9787 .Canadian Center of Science and Education Canada. Toronto

Šveda, M. (2008): *Bytová výstavba v zázemí veľkých slovenských miest v kontexte suburbanizácie a regionálnych disparít*. Bratislava. Geografický ústav SAV, Humánna geografia, Regionálna geografia , 33-34 s

Šveda, M. (2011): *Suburbanizácia v zázemí Bratislavy z hľadiska analýzy zmien krajinej pokrývky*. Bratislava. Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského

Šveda, M. (2012): *Transformácia zázemia Bratislavy pod vplyvom suburbanizačných procesov. Dizertačná práca*. Bratislava. Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského, 179 s.

Šveda, M. (2014): *Fenómén neúplnej evidencie migrácie v suburbánnej zóne (na príklade zázemia Bratislavy)*. Bratislava. Geografický ústav SAV, 2014

Šveda, M.- Šuška P. (2019): *Suburbanizácia v zázemí Bratislavy*, In: Suburbanizácia Geografický ústav SAV

Sýkora, L. (2003): *Suburbanizace a její společenské důsledky* [Suburbanization and its societal consequences]. Prague. Sociologický časopis/Czech Sociological Review 39 (2), s. 55-71.

Sýkora, L. (2013): *Most přes rozbitou vodu. /Bridge through broken water/ /Bulletin České komory architektů 20 (3), s. 31-32.*

Zubrický G, (2010): In: *Magyar- szlovák agglomeráció Pozsony környékén*. MTA Regionális Kutatások Központja. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Győr – Somorja.